

Kummitustarinoita kulttuuriympäristössä

Vanhan Rauman kummituskierros maailmanperintökohteen merkityksellistäjänä

Silja Ruippo

Kandidaatintutkielma

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Silja Ruippo

Kummitustarinoita kulttuuriympäristössä: Vanhan Rauman kummituskierros maailmanperintökohteen merkityksellistäjänä

Sivumäärät: tutkielman sivumäärä 26, liitteiden sivumäärä 2

Kandidaatintutkielmani käsittelee Vanhan Rauman kummituskierrosta ja sen roolia Vanhan Rauman muodostaman kulttuuriympäristön eli maailmanperintökohteen merkityksellistäjänä. Kyseessä on Vanhassa Raumassa järjestettävä ympäri vuotinen teemoitettu kävelykierros, joka ammentaa paikallisten jakamista kummitustarinoista ja kaupunginosan synkästä historiasta. Tarkastelen sitä, millä tavoin kummituskierroksella merkityksellistetään kulttuuriympäristöä. Tarkoitukseni on tutkia kyseisen kummituskävelyn esittämiseen ja vastaanottoon liittyviä piirteitä sekä kierrokselle annettuja merkityksiä järjestäjän ja osallistujien näkökulmista.

Tutkimusaineistoni koostuu haastattelusta, kummituskierroksen osallistumiskokemuksestani havaintoineen ja kyselylomakkeen vastauksista. Haastattelu toteutettiin kummituskierroksen järjestäjän eli ”kummitusoppaan” kanssa puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Havainnot kummituskierrokselta löytyvät henkilökohtaisesta kenttäpäiväkirjastani. Kyselytutkimus oli avoimia kysymyksiä sisältänyt digitaalisesti välitetty Webropol-kyselylomake, johon vastasi 11 kierrokselle osallistunutta anonyymia vapaaehtoista; kysely kartoitti osallistumismotiiveja, kokemuksia kummituskierrokselta ja Vanhan Rauman alueeseen liitettyjä paikkakäsityksiä. Kerättyjen tutkimusaineistojen analyysimenetelmänä toimii teoriaohjaava sisällönanalyysi.

Tutkimustulosten perusteella Vanhan Rauman kummituskierroksella aidot kummitustarinat ja kohteet sekä viihteelliset elementit ja tarinankerronta merkityksellistävät kulttuuriympäristöä järjestäjän ja osallistujien välityksellä. Viihteelliset ja tarinalliset yksityiskohdat muokkaavat kaupunkiympäristöä moniastiseksi tilaksi, jossa juuri kierroksen narratiiviset ulottuvuudet ja tuotettu tunnelma kietoutuvat maailmanperintökohteeseen. Kummituskierroksella aineeton kulttuuriperintö eli kerrotut kummitustarinat ja synkkä historia sitoutuvat Vanhan Rauman aineelliseen kulttuuriperintöön eli kulttuuriympäristöön ja sen rakennuksiin. Kaupunginosan ja kummituskävelyn välillä on vuorovaikutussuhde, jossa ne kummatkin muovaavat toisiaan.

Kummituskierrokselle annetut merkitykset ovat liitoksissa järjestäjän ja osallistujien rooleihin sekä siihen, millä tavoin kierrosta esitetään ja millaisena se vastaanotetaan. Järjestäjä rakentaa merkityksiä kierroksen osanottajien kautta, kun taas osallistajat luovat merkityksiä järjestäjän ja kummituskävelyyh kuuluviin elementtien ohjaamina. Kummituskierroksen kohderyhmän moninaisuus mahdollistaa merkitysten muodostumisen vaihtelevista lähtökohdista. Vanhaan Raumaan liitettävät monisyiset näkemykset ovat yksilöllisiä ja yhteisöllisiä; suurimmilta osin kummituskävely syvensi osallistujien paikkakäsityksiä puukaupunkialueesta yksilölähtöisesti, mutta samalla järjestäjästä riippuvaisesti. Täten Vanhan Rauman kummituskierroksen rooli maailmanperintökohteen merkityksellistäjänä linkittyy eri osapuolten välisiin moniulotteisiin merkityksenantoprosesseihin, joihin myötävaikuttavat sekä sisäiset että ulkoiset osatekijät.

Avainsanat: Vanhan Rauman kummituskierros, kummitustarinat, kulttuuriympäristö, paikkakäsitykset, synkkä historia, synkkä matkailu, kummitusmatkailu, kulttuurimatkailu, aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö, autenttisuus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen aihe ja lähtökohdat	1
1.2	Tutkimuskysymykset	1
1.3	Aikaisempi tutkimus	2
1.4	Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet	3
1.5	Aineisto ja menetelmät	5
1.6	Tutkimusetiikka ja tutkijapositio	6
2	Analyysi ja tulkinta	7
2.1	Kummituskierros	7
2.1.1	Kummitustarinat ja kohteet	8
2.1.2	Viihteelliset elementit ja tarinankerronta	11
2.1.3	Kummitusopas	14
2.2	Kulttuuriympäristö	16
2.2.1	Osallistumismotivit	17
2.2.2	Paikkakäsitykset	18
3	Yhteenveto	20
3.1	Johtopäätökset	20
3.2	Jatkotutkimusmahdollisuudet	21
	Lähteet	22
	Liitteet	24
	Liite 1. Haastattelurunko	
	Liite 2. Kyselylomake	

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe ja lähtökohdat

Kaupunkiympäristöissä ja kulttuurikohteissa järjestettävien kummituskierrosten suosio on kasvanut eri puolilla maailmaa kulttuurimatkailuun liittyvän elämishakuisuuden lisääntyessä. Kummituskierrosten tarkoituksena on opastaa tiettyä määrää osallistujia ennakkoon valituissa kohteissa, joihin kietoutuu kummituksiin eli ylikuonnollisiin tai selittämättömiin kokemuksiin pohjautuvia narratiiveja. Tyypillisesti niiden toteutustapoina ovat kävelykierrosten muodossa järjestettävät kummituskävelyt, joissa viihteellisyys nousee keskeiseksi. (Garcia 2012, 14.)

Tutkimukseni aiheena on Vanhan Rauman kummituskierros ja sen rooli kulttuuriympäristön merkityksellistäjänä. Kyse on Vanhassa Raumassa järjestettävästä kävelykierroksesta, jossa ammennetaan paikallisista kummitustarinoista ja kaupunginosan synkstä historiasta (Sandria 2025). Tällä hetkellä se on Rauman ja myös Suomen ainoa ympärivuotinen kummituskierros. Kummituskävelyn miljöönä toimii Vanhan Rauman puukaupunkialue, joka on vuodesta 1991 lähtien ollut yksi Unescon maailmanperintöluetteloon hyväksytyistä kulttuurikohteista. Vanha Rauma muodostaakin kulttuurihistoriallisesti merkittävän kulttuuriympäristön. (Visit Rauma.) Valitsin aiheekseni kummituskierroksen, koska niitä tutkimalla voidaan saada selville, miten teemoitettuihin matkailupalveluihin suhtaudutaan ja missä määrin tämäntyyppiset kierrokset vaikuttavat niihin osallistuvien käsityksiin tietyistä paikoista tai menneisyyden tapahtumista.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkielmani päätutkimuskysymys on: Millä tavoin Vanhan Rauman kummituskierroksella merkityksellistetään kulttuuriympäristöä? Jäsentävinä alakysymyksinä toimivat vuorostaan: Millaisia merkityksiä järjestäjä ja osallistajat antavat Vanhan Rauman kummituskierrokselle? Miten kummituskierros vaikuttaa siihen osallistuvien paikkakäsityksiin Vanhasta Raumasta?

Tavoitteenani on tutkia Vanhan Rauman kummituskierrokseen yhdistettäviä merkityksiä sekä järjestäjän että osallistujien vaihtelevista perspektiiveistä. Täten olen kiinnostunut siitä, miten kyseistä kummituskierrosta esitetään ja minkälaisista lähtökohdista se voidaan vastaanottaa. Analysoimalla kummituskävelyn kannalta kummankin osapuolen näkemyksiä on mahdollista kartoittaa kummitusmatkailun sitoutumista kulttuuriympäristön merkityksellistämiseen sekä ymmärtää moninaisia motiiveja, kokemuksia ja vaikutuksia paikkakäsityksiin. Päämääränäni onkin valottaa kummituskierrokselle annettavia merkityksiä suhteessa kulttuuriympäristöön.

1.3 Aikaisempi tutkimus

Suurimmassa osassa tutkimuskirjallisuutta kummituskierrokset yhdistetään osaksi laajempaa ilmiötä nimeltään synkkä matkailu (*dark tourism*). Synkkä matkailu viittaa todellisten ja usein kaupallistettujen kuolemaan tai kärsimykseen liittyvien paikkojen esitykseen ja kulutukseen. Synkän matkailun kontekstissa kohteen sijainti on tärkeä historiallisesta, maantieteellisestä ja sosiologisesta näkökulmasta tarkasteltuna. (Foley & Malcom 1996, 198, 211.) Nimenomaan synkkään matkailuun kohdistuvaa aikaisempaa tutkimusta on tehty monista näkökulmista ja eri tieteenalojen viitekehyksistä. Erityisesti kansainvälisiä klassikkotutkimuksia on lukuisia (Ks. esim. Lennon & Foley 1996; Stone 2006), vaikka aihe on viime vuosien aikana saanut Suomessakin yhä enemmän näkyvyyttä (Ks. esim. Hovi 2011). Tähän mennessä tutkimus on kuitenkin pääasiassa painottunut tiettyihin kohteisiin, joissa synkkyysidokset kuolemaan tai kärsimykseen nousevat vahvemmin esiin; Ivanova & Light (2018) ovat tutkineet kevyemmin synkkään matkailuun sidoksisten kohteiden vastaanottoa ja tyyppillisiä osallistumismotiiveja.

Kummituskierroksia ja laajemmin kummitusmatkailua on tutkittu moninaisista lähtökohdista. Näihin aiheisiin perehtyvää aikaisempaa tutkimusta löytyy tieteellisten artikkelien muodossa. Kummituskävelyitä koskeva tutkimuskirjallisuus on keskittynyt niiden vaikutuksiin ihmisiin ja kaupunkiympäristöön, osallistumissyihin ja osallistumiskokemuksen pohjalta muodostuviin merkityksiin, autenttisuuden problematiikkaan sekä erilaisiin käytännön seikoihin (Ks. esim. Hovi 2011; Ironside 2018; Keller 2010; Thompson 2010; Weston ym. 2019). Nämä mainitut tutkimukset osoittautuivatkin tutkielmani kannalta keskeisiksi käsiteltävien teemojensa osalta.

Hovi (2011) kontekstualisoi synkän matkailun sisäistä monipuolisuutta suhteessa vaihteleviin synkkyysidoksiin ja teemoitettuihin matkailupalveluihin, kuten tapausesimerkkinä toimivaan Turun linnan kauhukierrokseen. Ironside (2018) taustoittaa kummituskävelyiden toimintaa ja niihin kietoutuvien kaupunkiympäristöjen moniaistisuutta; hän valottaa tutkimusartikkelissaan kummitusmatkailua ja eri lähtökohdista toteutettavien kummituskierrosten osatekijöitä, joihin lukeutuvat esimerkiksi sisältökysymykset, performatiiviset piirteet ja osallistumiskokemukset. Keller (2010) syventyy tarkastelemaan kummituskierrosten vaihtoehtoista luonnetta, historian merkityksellisyyttä ja viihteellisiä elementtejä sekä osallistujien että järjestäjien näkökulmista. Thompson (2010) selvittää kummituskierrosten esittämiseen vaikuttavia tekijöitä sekä oppaan asemaan ja tämän edustamaan persoonaan kuuluvia käytännöllisiä yksityiskohtia. Weston ym. (2019) lähestyvät kummituskävelyiden suhdetta kaupunkiympäristön elävöittämiseen synkän historian narratiivisten ulottuvuuksien eli kerrottujen ja koettujen kummitustarinoiden kautta.

Lisäksi Ironsiden & Edwards-Boonin (2024) artikkeli on olennainen tutkimus, joka käsittelee kummitustarinoiden ja selittämättömien kokemusten sitoutumista osaksi kaupunkiympäristöä. Vanhan Rauman puutaloalueestakin on tehty kulttuuriperintöä ja paikkaidentiteettejä sivuavaa tutkimusta (Ks. esim. Sipilä 2024); käytän tätä opinnäytetyötä täydentämään Vanhan Rauman hahmottamiseen vaikuttavia eri prosesseja ja paikkaan yhdistettäviä merkityksiä. Hyödynnän tutkielmassani kaikkia yllä esiteltyjä tutkimuksia soveltuvissa määrin tutkimuskirjallisuutena.

1.4 Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet

Aihettani on tarkoitus jäsentää synkkään matkailuun lukeutuvan kummitusmatkailun avulla. Synkkä matkailu on yksi kulttuurimatkailun muodoista, jossa keskitytään kohteiden synkkään historiaan tai yleisiin synkkyyttä rakentaviin elementteihin. Käytännössä synkkää matkailua muodostuukin paikkoihin, joihin linkittyy kuolemaa, kärsimystä, tuhoja tai muunlaisia synkän historian tapahtumia. Matkailukohteiden synkkyuden ja autenttisuuden välillä on silti paljon keskinäistä ja sisäistäkin vaihtelua. (Hovi 2011, 181–182.) Vanhan Rauman kummituskierros on tietystä määrin osa synkkää matkailua sen kummitusmatkailuun liittyvän fokuksen myötä. Kummitusmatkailu viittaa ilmiöön, jossa painottuu kiinnostus yliluonnollista ja kummituksia kohtaan; matkailua kohdistuu paikkoihin, jotka yhdistyvät tavalla tai toisella henkimaailmaan, esimerkiksi historiallisiin vanhoihin kaupunkeihin (Garcia 2012, 14). Usein juuri vanhoihin kaupunkeihin, esimerkiksi Vanhaan Raumaan, paikantuu automaattisesti synkkää historiaa eli historiallisten kehityskulkujen varrella tapahtuneita traagisia tai pahaenteisiä tapahtumia.

Viitekehyseseni osalta relevantti taustateoria on Philip R. Stonen kehittämä synkän matkailun synkkyysasteikko, joka jakautuu kohteen synkkyysidosten intensiteetin perusteella kuuteen synkkyuden asteeseen vaihdellen aina synkimmästä vaaleimpaan (Ks. Stone 2006, 150–151). Asteikon synkimmässä päädyssä ovat kuoleman tai kärsimyksen varsinaiset tapahtumapaikat, kun taas vaaleimpaan päätyyn sijoittuvat kohteet, jotka yhdistyvät kaukaisemmin kuolemaan tai kärsimykseen (Kuvio 1). Tutkimuskohteenani toimiva Vanhan Rauman kummituskierros asettuu Stonen synkkyysasteikolla vaaleimpaan päätyyn kuuluen samanaikaisesti kategoriaan *Dark Fun Factory*. Tämä termi tarkoittaa kohteita, jotka ovat synkkyydeltään vaaleimpia ja pohjimmiltaan viihteellisyyteen tai kaupallisuuteen kietoutuneita. Vaikka kummituskävelyt voivat nojautua kevyesti synkkiin aihealueisiin ja teemoihin, niihin ei kuitenkaan nivoudu synkimmälle päädylle tyypillisiä poliittisia tai ideologisia kytköksiä. (Stone 2006, 151–153.) Kummitusmatkailu tarjoaakin viihteellisten lähtökohtiensa kautta toisenlaisen kokemuksen normaalisti synkempiin matkailupalveluihin verrattuna (Ironside 2018; Weston ym. 2019).

Kuvio 1. Synkän matkailun synkkyysasteikko, joka jakautuu kohteen synkkyysidosten intensiteetin perusteella kuuteen synkkyysasteeseen synkimmästä vaaleimpaan (mukailen Stone 2006, 151).

Synkän matkailun, kummitusmatkailun ja synkän historian lisäksi keskeisiä käsitteitä ovat kummitustarinat, paikkakäsitykset, kulttuuriympäristö, aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö sekä autenttisuus. Sisällöllisesti Vanhan Rauman kummituskierroksen eteneminen perustuu järjestäjän kertomiin kummitustarinoihin, jotka liittyvät synkän historian ohella paikallisten selittämättömiin kokemuksiin (Sandria 2025). Kummitustarinat ovat uskomustarinoita, joissa käsitellään vainajien aikaansaamia yliluonnollisia tapahtumia. Tyypillisesti toimijoina ovat haamumaiset olennot, kuten henget tai muut kummittelevat voimat. (Tieteen termipankki.)

Paikkakäsitykset viittaavat subjektiivisesti ja yksilölähtöisesti rakentuviin käsityksiin, jotka koostuvat tiettyihin tapahtumapaikkoihin yhdistettyjen vaikutelmien, tunteiden ja kokemusten pohjalta. Merkitysverkostojen välityksellä käsitetyt paikat voivat olla fyysisiä tai abstrakteja. (Warf 2006, 234.) Kummituskierrosten kontekstissa osallistujien paikkakäsitykset ovat usein kiinnittyneitä kaupunkiympäristön kohteisiin, tunnelmaan sekä historiallisiin ja kulttuurisiin ulottuvuuksiin; paikkakäsitykset ovat ajassa ja tilassa muovautuvia (Ironside & Smith 2024, 3–4). Tutkimuksessani paikkakäsitykset koskevat Vanhan Rauman kummituskierrokselle osallistuneiden näkemyksiä vanhasta kaupunginosasta sekä ennen kierrosta että sen jälkeen.

Käsitteenä kulttuuriympäristö tarkoittaa erilaisten maisemien, rakennettujen ympäristöjen ja arkeologisen perinnön käsittämää ihmisvaikutteista ympäristökokonaisuutta (Museovirasto). Nämä kaikki elementit ilmenevät Vanhan Rauman kulttuuriympäristössä, jonka voi linkittää osaksi aineellista kulttuuriperintöä. Aineellinen kulttuuriperintö kattaa monenlaista käsinkosketeltavaa materiaa, kuten vanhoja rakennuksia, monumentteja tai esineitä. Aineeton kulttuuriperintö sisältää laaja-alaisen kirjjon eläviä kulttuurimuotoja, joihin kuuluu esimerkiksi tarinankerronta eli suullinen perinne ja sen ilmaisut. Autenttisuus kytkeytyy alkuperäisyyteen tai aitouteen. Oletus autenttisuudesta nousee esiin aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön kohdalla erityisesti eri matkailutarkoituksissa. (Hieta, Hovi & Ruotsala 2015, 314, 319–320.)

1.5 Aineisto ja menetelmät

Tutkimukseni primaariaineisto kerättiin haastattelun ja havainnoinnin sekä kyselytutkimuksen avulla. Haastatteluosio toteutettiin Vanhan Rauman kummituskierroksen järjestäjän ja itseään ”kummitusoppaaksi” kutsuvan Saana Jaakkolan kanssa puolistrukturoidun teemahaastattelun muodossa. Haastattelutilanteessa käsiteltiin tiettyjä kysymyksiä valittuihin teemoihin liittyen, mutta samalla tilaa jäi useille tarkentaville lisäkysymyksille ja vapaamuotoiselle keskustelulle (Hämeenaho ym. 2022, 193). Ennen varsinaista haastattelua osallistuin 22.2.2025 järjestetylle kummituskierrokselle havainnoimalla sitä eri elementteineen ja kirjoittamalla muistiinpanoja kenttäpäiväkirjaani varten. Osaksi tätä tutkielmaa liitetyt kenttäpäiväkirjan merkinnät ja muut kierrokseen kuuluvat lisäykset perustuvatkin henkilökohtaisiin tulkintoihini. Haastattelurunko (Liite 1) kattaa erilaisia kummituskävelyä koskevia kysymyksiä, mutta haastatteluvastausten tai osallistumiskokemukseni pohjalta kysytyt mahdolliset lisäkysymykset eivät ole mukana.

Kyselytutkimuksen kohdalla hyödynsin avoimia kysymyksiä sisältävää lyhyttä Webropol-kyselyä kummituskierrokselle osallistuneiden motiivien, kokemusten ja paikkakäsitysten tavoittamiseksi. Kyselylomakkeessa (Liite 2) oli seitsemän avointa kysymystä, joista kuusi olivat pakollisiksi merkittyjä. Kyselyyn kertyi yhteensä 11 anonyymia vastausta vastausajan 16.2.–2.3.2025 puitteissa. Vastanneiden kohderyhmä valikoitui kummituskierrokselle jossain vaiheessa osallistuneista vapaaehtoisista, jotka olivat käyneet kierroksella joko yllä mainittuna ajankohtana 22.2.2025 tai joskus aikaisemmin vuosien 2021 ja 2025 välillä. Laadullisella eli kvalitatiivisella kyselyllä on mahdollista tuottaa jäsenneltyä aineistoa tallentamalla rajoitetun kohderyhmän kokemuksia asianmukaisesta näkökulmasta. Vastausten tiiviit ilmaisumuodot ja muutkin kerronnalliset ratkaisut voivat heijastua siihen, että kyselytutkimus oli digitaalisella kyselytyökalulla toteutettu ja ainoastaan sähköisesti saavutettavissa. (Korkiakangas ym. 2016, 18–19.) Kyselytutkimus rakentuu vastaajien merkityksenantoihin ja kirjalliseen itseilmaisuuksiin, sillä lomakkeessa ei ollut ennalta määritettyjä vastausvaihtoehtoja tai vaadittuja sanamääriä.

Haastatteluäänite on litteroitu, kummituskierroksen havainnot löytyvät kenttäpäiväkirjasta ja kyselyvastaukset kirjallisesti koottuina. Haastattelu-, havainnointi- ja kyselylomakeaineistojen käsittelyssä hyödynnän teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Yksinkertaistettuna teoriaohjaavassa analyysissä on tarkoituksena valita tutkimusaineiston joukosta aineistolähtöisesti relevantteja analyysiyksiköitä, mutta prosessissa auttavat soveltuviin määrin aikaisempi tieto ja teoriat (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108). Etsin primaariaineistosta tutkimuskysymysteni näkökulmasta keskeisimmät yksityiskohdat ja toistuvat teemat tiettyjen teoreettisten lähtökohtien valossa.

1.6 Tutkimusetiikka ja tutkijapositio

Tutkimusetiikka käsittää tutkimusprosessin eettiset pilarit, jotka muodostuvat käytännöllisestä tutkimuksenteostaja vastuullisuuteen perustuvasta tieteellisestä toimijuudesta (Fingerroos & Kokko 2022, 65). Tutkielmaani sisältyy tutkimuseettisiä kysymyksiä osin aineistonhankinnan suhteen. Tutkimuksestani ei pitäisi aiheutua haittaa siihen osallistuneille, koska se pohjautuu kattavaan informointiin ja vapaaehtoisuuteen eikä käsittele arkaluontoisina pidettäviä tietoja. Tutkijapositioni koostuu asemastani kierrokselle osallistuneena ja haastattelun toteuttaneena tutkijana sekä havainnoijana. Läsnaoloni juuri tutkijan roolissa saattoi mahdollisesti vaikuttaa kummituskierroksen kulkuun, mutta koen tämän toissijaiseksi tutkimuskysymysten kannalta. Vaikka en havainnoinutkaan osallistujia vaan kierrosta, kaikki paikalla olleet olivat tietoisia tutkimuksestani. Havaintoni kierroksen sisällöstä nojaavat omaan osallistumiskokemukseeni.

Otin yhteyttä haastateltavaan kertomalla tutkimuksestani ja aineistojen käyttötarkoituksista. Huomioin tutkimuseettiset perusteet sekä noudatin hyvän tieteellisen käytännön ohjenuoria haastattelun ja äänitysluvan osalta. Tapauskohtaisesti haastateltava on tunnistettavissa, sillä anonymisointi ei ole tarpeellista eikä suoranaisesti edes mahdollista. Kandidaatintutkielmani avaininformanttina toimii nimittäin Vanhan Rauman kummituskierroksen järjestäjä, joka on samanaikaisesti omalla toiminimellään toimiva useita matkailupalveluja tarjoava pienyrittäjä. Tutkimuskohteena oleva kummituskävely on ainutlaatuinen sekä sen ylläpitäjän, ajankohdan että kulttuuriympäristönsä perusteella, mitä ei voida häivyttää tai irrottaa tutkimusaineistosta. Mitään perustavia syitä tunnistetietojen poistamiseen ei ole, koska haastateltavan harjoittama sisällönjulkaisu- ja yritystoiminta on lähtökohdiltaan julkisesti saavutettavaa ja tietoisestikin tunnettavuutta tavoittelevaa. Täten tutkittavan tunnistettavuus ei ole haittaa aiheuttava seikka.

Vanhan Rauman kummituskierrokselle osallistuneille kohdistettu kyselytutkimus ei nostanut esiin eettisiä ongelmakohtia, sillä siihen vastanneilta ei tunnistamattomuuden taaten kerätty minkäänlaisia tunniste- tai henkilötietoja. Kyselylomake välitettiin digitaalisessa muodossa kierroksen järjestäjän jakamana linkkinä osana sähköistä uutiskirjettä ja Facebook-postausta. Näiden ohella kyselystä mainittiin 22.2.2025 pidetyn kummituskierroksen yhteydessä, minkä jälkeen osallistujille lähetettiin sähköpostitse kyselyyn johtava linkki palauteviestin mukana. Kyselytutkimukseen vastaamisen tarkoituksena oli olla edellytyksiltään matalakynnyksistä toimintaa, joka ei veisi liikaa aikaa ja nojaisi vastaajien intresseihin osallistua tutkimukseeni. Kerroin kyselylomakkeen saatetekstissä tutkimuksesta, aineistonhallinnasta ja vastaamiseen kuuluvista käytännöistä sekä ilmoitin sähköpostiosoitteeni mahdollisia yhteydenottoja varten.

2 Analyysi ja tulkinta

2.1 Kummituskierros

Vanhan Rauman kummituskierros sai alkunsa haastateltavan kiinnostuksesta yliluonnollista kohtaan. Raumalla asuessaan hän pohti, miksi synkän historian värittämästä keskiaikaisesta kaupungista ei kerrottu kummitustarinoita; ennen kierrosta Raumalla oli muutama suullisesti välittynyt kummitteluun liittyvä maininta. Haastateltava päätti ryhtyä keräämään laajemmin raumalaisia kummitustarinoita matkailuopaskoulutuksessa tehtävää lopputyötään varten. Jo alusta alkaen tarkoituksena oli löytää tositarinoita ja aitoja kummituskokemuksia tyypillisten urbaanien legendojen sijaan. Tarinoiden kerääminen oli pitkä prosessi, joka eteni aina yhdestä paikallisesta seuraavaan. Näistä kummituskokemuksista Saana Jaakkola loi Vanhan Rauman kummituskierroksen, jota on pidetty jo viiden ja puolen vuoden ajan. Haastateltavan mukaan kierros ei kuitenkaan ole pysynyt samanlaisena, vaan on kehittynyt eri tavoin vuosien varrella.

Ympärivuotinen kummituskierros järjestetään Vanhassa Raumassa n. 26 osallistujan ryhmissä ja on pituudeltaan yleisesti 75–80 minuuttia (Sandria 2025). Astetta synkempien teemojensa myötä kummituskävelyn suosituskärajaksi on asetettu 12 vuotta. Ikärajasta huolimatta kierros ei käsittele murhatapauksia tai raakoja rikoksia, vaan tarinat keskittyvät kummituksien kautta yliluonnollisiin ja selittämättömiin kokemuksiin. Niihin sitoutuu silti synkkää historiaa, kuten traagisia ihmiskohtaloita tai pahaenteisiä tapaturmia. Tapahtumat asettuvat kuitenkin kauas menneisyyteen, minkä vuoksi niitä voidaan käsitellä viihteen välityksellä (Hovi 2011, 190). Synkkä historia nousee esiin tarinoissa raumalaisista rakennuksista, esimerkkeinä menneinä vuosisatoina tuhoa aikaansaaneet tulipalot ja ruttoepidemia. Näiden vuoksi Vanhan Rauman rakennuskannan juuret ulottuvat suurimmilta osin 1600–1700-luvuille; ajanjaksolta peräisin olevilla puutaloilla on omanlaiset kummitustarinansa. (Jaakkola & Swallow 2021, 12–14.)

Kummituskierrokset ovat rakenteeltaan samanlaisia kuin muut opastetut kierrokset, mutta aihealueiden ja lisäelementtien ansiosta ne tarjoavat vaihtoehdoisen osallistumiskokemuksen (Keller 2010, 1). Vanhan Rauman kummituskierroksen kohderyhmä muodostuu paikallisista ja lähikuntien asukkaista sekä ulkopaikkakuntalaisista matkailijoista. Haastattelussa järjestäjä mainitsi, että kummituskävelylle osallistuu useimmiten sellaisia, jotka eivät ole kiinnostuneita tavallisista kävelykierroksista vaan hakevat yleisesti toisenlaista tutustumistapaa alueeseen. Kummituskierroksen vaihtoehtoisuus, synkkä historia ja kummitustarinoiden moniulotteisuus houkuttelevat ihmisiä eri kohderyhmistä, minkä pohjalta merkitykset muotoutuvat eri tavoin.

2.1.1 Kummitustarinat ja kohteet

Vanhan Rauman kummituskierroksen kummitustarinat ja kohteet sijoittuvat Vanhan Rauman kulttuuriympäristöön. Kerätyt kummitustarinat perustuvat paikallisten asukkaiden jakamiin aitoihin kokemuksiin, jotka kietoutuvat tavalla tai toisella yliluonnolliseen. Kummitustarinoita kerrotaan kohteiden ulkopuolella mukulakivikaduilla tai sisäpihoilla. Kierroksen kohteet ovat valikoituneet kerrottavien kummitustarinoiden ja rakennusten välimatkojen perusteella, sillä kyseessä on ennen kaikkea kävelykierros. Vaikka kummituskierroksen kohteet ovat pysyneet samoina, kummitustarinat vaihtuvat tietyin aikavälein järjestäjän kuulla niitä lisää. Uusien tarinoiden myötä kierroksen sisältö ei pysy staattisena vaan narratiiviset yksityiskohdat voivat muuttua. Kaupunkiympäristön kohteiden merkityksellistäminen tapahtuu kummituskävelyn vaihtelevilla kummitustarinoilla, jotka tarinallistavat Vanhan Rauman kulttuuriympäristöä.

Aikaisemmin esittelemäni synkän matkailun synkkyysasteikon mukaan vaaleimman päädyn kohteisiin yhdistetään epäautenttisuus sisällön tulkinnan ja sijainnin osalta (Stone 2006, 151). Tutkittavan kummituskierroksen kohdalla tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, koska sekä sen sisällölliset narratiivit että sijoittuminen Vanhaan Raumaan pohjautuvat lähtökohdiltaan juuri autenttisuuteen. Kierroksen alussa mainittu ilmoitus siitä, että mitään ei ole sepitetty asemoi ja arvottaa kerrottua sisältöä. Vaikka kummitustarinat nojaavat aitoihin tapahtumiin, osallistajat käsittävät ne eri tavoin. Tarinoiden tulkinta on yksilökohtaista ja riippuu useista osatekijöistä, mutta narratiiveihin suhtautuminen heijastuu kummituskierrokselle annettuihin merkityksiin.

Vanhan Rauman kummituskierroksen autenttisuus eli aitous rakentuu kummitustarinoiden ja vanhan kaupunginosan historiallisten kohteiden yhteisvaikutuksesta. Autenttisuus onkin yksi kierroksen merkittävimmistä kulmakivistä. Kaikki tarinat pohjaavat haastateltavalle jaettuihin selittämättömiin kokemuksiin ja aitoina pidettäviin tositahtumiin synkkää historiaa peilaten. Vanhan Rauman autenttisuus tukeutuu rakennushistorialliseen kokonaisuuteen (Visit Rauma). Kyselytutkimukseen osallistuneista yhdestätoista vastaajasta kuusi korosti tarinoiden lisäksi kulttuuriympäristön roolia autenttisuutta lisäävänä tekijänä. Kolmessa vastauksessa erityisen mieleenpainuvaksi nimettiin kierrokselle kuuluva historiallinen kohde eli Pyhän Ristin kirkko (Kuva 1). Kyseessä on yhä edelleen toiminnassa oleva kirkko, joka on myös kaupungin ainoa keskiaikainen rakennus; kohteeseen liittyy monenlaisia mysterejä, kuten sokea kellonsoittaja, fransiskaanimunkkien kirous ja aavemaiset ilmestykset (Jaakkola & Swallow 2021, 17–24). Kohteiden sijainti vahvistaa kummitustarinoiden uskottavuutta, minkä ohella kaupunginosan synkästäkin historiasta ammentavat perspektiivit täydentävät narratiiveja (Keller 2010, 12).

Kuva 1. Rauman Pyhän Ristin kirkko; yksi Vanhan Rauman kummituskierrokselle kuuluvista kohteista, johon kietoutuu arvoituksellisia kummitustarinoita ja kaupungin synkkää historiaa. Kuva: Silja Ruippo.

Kummitustarinat ja kohteet linkittyvät läheisesti vanhan kaupunginosan synkkään historiaan. Haastateltavan mukaan kummitustarinoiden syvin olemus eli niiden paikantuminen Vanhaan Raumaan auttaa katsomaan karamellin värisiä puutaloja astetta syvemmältä. Samanaikaisesti kierros voi herättää mielenkiinnon tarinoihin ja alueeseen kiinnittyvästä historiasta eri tavalla. Kyselyvastausten perusteella kummitustarinat kiinnostavat osin sen vuoksi, että niistä löytyy yhteyksiä Vanhan Rauman fyysiseen ympäristöön. Kummitustarinat muodostavatkin tiettyjä solmukohtia, jotka ankkuroituvat kaupunkiympäristön maisemaan. Kummituskävelyn aikana kaupungin historia yhdistyy kummitustarinoihin, jolloin kaupunkiympäristö luo eräänlaisen kokemustilan niiden kokonaisvaltaisempaan käsittämiseen. Kummituskierroksella osallistujat tulevat moninaisin tavoin osaksi kulttuuriympäristöä, jolloin aikaisemmin tuntemattomat tilat muuttuvat merkityksellisiksi paikoiksi. (Weston ym. 2019, 5, 18.) Fyysinen ympäristö tarjoaa konkreettisen tarttumapinnan historiaan; mutkittelevat mukulakivikadut ja vanhat rakennukset punovat kummituskierrokselle historiallisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia (Ironside 2018, 20). Sen sijaan, että kummitustarinat ja kohteet toimisivat historiasta irrallaan, ne tukevat toisiaan.

Koska kummitustarinoissa käsitellään paikallisten jakamia yliluonnollisia kokemuksia, moni voi löytää niistä itselleen tuttuja ilmiöitä. Yksi kyselyyn vastanneista kertoi mieleenpainuvana asiana kummituskierroksen yksittäiset tarinat, joihin hän koki omakohtaisesti samaistuvansa. Esimerkkinä tällaisista oli annettu yläkerran kolinat ja ikkunoista näkyvät muuttuvat näkymät. Kummitustarinoiden tapahtumat voivat tarjota osallistujille samaistumispintaa, joka muuttaa kierrokselle annettuja merkityksiä yksilölähtöisesti. Tätä edesauttaa, että kummitustarinoiden henkiolentoja ei yleisesti kuvata pahantahtoisiksi vaan enemmänkin ”jekkuileviksi” ja useilla tavoilla fyysiseen ympäristöön kiinnittyviksi. Vanhaan Raumaan sijoittuvat kummitustarinat ovat sidoksissa ainutlaatuisen kulttuuriympäristöön, mutta niissä esiintyvät henkilöhahmot ja tapahtumat peilaavat yliluonnollisille kokemuksille yleisiä konventioita, kuten selittämättömiä ääniä tai figuureja ja itsestään liikkuvia esineitä. Kummituskierrosta voi tulkita omakohtaisten kummituskokemusten välityksellä, mikä nostaakin esiin samaistumiseen liittyviä merkityksiä.

Liikun ryhmän mukana Vanhan Rauman jäisillä mukulakivikujilla seuraten kummitusopasta. Pysähdymme erään taidepihan sisäpihalle, josta löytyy paikallisten taiteilijoiden työhuoneita ja asuntoja. Meille kerrotaan, että pihapiirissä tapahtuu kummia, etenkin hämärän laskettua; valo ja varjo ilmaantuu tyhjästä, tyhjillään olevista rakennuksista kuuluu selittämätöntä pauketta ja ovetkin avautuvat täysin itsestään. Tuuli ujeltaa puutalojen välistä ja ilta pimenee pimenemistään. Huomaan, kun valot syttyvät sisäpihan reunamalla olevassa rakennuksessa. Tarkkailenkin kiinnostuneena ympäristöni eri yksityiskohtia kummitustarinoiden säestämänä. Matkan jatkuessa kierroksen pysäyttää rakennuksesta kuuluva selitystä vaille jäävä pamaus.

Kuten kenttäpäiväkirjastani ilmenee, kummituskierroksella tapahtuu usein asioita, joita ei ole käsikirjoitettu. Kierroksille ominaiset epämääräiset kolahdukset tai muut yllättävät tapahtumat pysäyttävät kummitusoppaankin hetkellisesti. Tällaiset suunnittelemattomat keskeytykset ovat mukana luomassa kummitustarinoille toisenlaista ulottuvuutta, jossa koetun rajat sumenevat ja tunteet autenttisuudesta lisääntyvät. Kerättyjen kummitustarinoiden lisäksi kummitusopas jakaa menneiden kierrosten arvaamattomia kokemuksia ja selittämättömiksi jääneitä sattumia. Näistä aikaisempien kummituskierrosten yliluonnolliseen kaartuvista tapahtumista muodostuu kerrottaessa jo itsessään uusia tarinoita, mikä merkityksellistää kummitustarinoita lisäämällä niiden ja kulttuuriympäristön autenttisuutta. Ajan mittaan kummituskävelyiden kokemukset luovatkin uudenlaisia tarinallisia kerrostumia, jotka muuttavat sekä kummitustarinoiden että kohteiden ympärille syntyvää narratiivista kehyskertomusta. Kerrottujen kummitustarinoiden sisällölliset sidokset autenttisenä pidetyn vanhan kaupunginosan fyysiseen ympäristöön ja sen synkkään historiaan vahvistavat kummituskierroksen narratiiveihin yhdistettäviä merkityksiä.

2.1.2 Viihteelliset elementit ja tarinankerronta

Matkalla kummituskierroksen tapaamispaikkaan erotan kummitusoppaan hahmon jo kaukaa; hänellä on päällään pitkä hupullinen musta kaapu ja kädessään kirkkaasti loistava valolyhty. Kummitusoppaan puheääni on kuin olisin astunut ajassa taaksepäin ja eläytyminen alkaa heti ensimmäisestä tapaamisesta. Pysähdymme erään puutalon kohdalle ja meille kerrotaan useita kummitustarinoita kyseisestä kohteesta. Yhdessä tarinoista mainittiin itsestään soiva piano. Jatkamme matkaa ja pian kuulenkin pianonsoittoa. Katselen ympärilleni kiinnostuneena.

Kummitustarinoiden ja kohteiden lisäksi kummituskierros koostuu erilaisista viihteellisistä elementeistä ja tarinankerronnasta. Näihin lukeutuvat esimerkiksi kummitusoppaan vaatetus, meikkaus, eläytyvä puhetapa, äänitehosteet ja huumori. Kuten kenttäpäiväkirjan otteesta käy ilmi, viihteelliset ja tarinalliset osatekijät rakentavat kummituskierroksen tunnelmaa. Vaikka kierroksen sisältö sivuaa vaihtelevasti synkkiä teemoja, kummitustarinoiden kautta historiaa ja kummituskokemuksia voidaan viihteellistää tai tarinallistaa sitomalla muistot ja elämykset osaksi kaupunkiympäristön tunnelmaa; usein synkkä historia herätetään henkiin viihteen ja humorististen keinojen avulla (Weston ym. 2019, 1, 7). Viihteellisyydestä huolimatta kierros keskittyy aitoihin kokemuksiin ja historiallisiin faktoihin (Hovi 2011, 190). Kummitusoppaan mukaan viihteellisyyden tavoite on täydentää osallistumiskokemusta, ei vakuutella tarinoiden aitoudesta. Tämän vuoksi monilta muilta kummituskävelyiltä tutuiksi tulleet ”keinotekoiset” lisänäyttelijät ja dramaattiset lisäykset on kierroksen autenttisuutta kunnioittaen jätetty pois. Viihteellisyys havainnollistaa tarinoita tuottaen tunnelmaa kulttuuriympäristön ohjaamana.

Osallistuneiden vastausten perusteella autenttinen kulttuuriympäristö ja viihteellisinä pidetyt tarinalliset ratkaisut nostivat osallistumiskokemuksen toiselle tasolle, jossa kummitustarinat muuttuivat astetta uskottavimmiksi ja konkreettisemmiksi. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että kaupunkiympäristö ja tarinankerronta tukivat toisiaan eivätkä jääneet päälle liimatuiksi. Kyselyvastauksissa esitettiin, että järjestäjän eläytyvä ja dramatisoitu tarinankerronta vaikutti syntyneeseen tunnelmaan positiivisesti ja auttoi ylläpitämään mielenkiintoa sisältöä kohtaan. Viihteellisyys ja teemaan sopiva pukeutuminen elävöittävät kummituskävelyiden historiallista ulottuvuutta tukemalla tarinankerrontaa (Keller 2010, 13). Kummitusoppaan rekvisiitat, kuten rooliasu, lyhty tai meikkaus, nostettiin kyselyssä esiin kierroksen tunnelmaan ja osallistujien eläytymiseen vaikuttaneina yksityiskohtina (Kuva 2). Kysely osoitti, että kummituskierroksen eri osallistujien näkökulmasta juuri viihteelliset elementit ja tarinankerronta muokkaavat sitä, miten kerrottuja kummitustarinoita tulkitaan ja minkälaisia merkityksiä kierrokselle annetaan.

Kuva 2. Vanhan Rauman kummituskierroksen kummitusopas Saana Jaakkola rooliasussaan johdattamassa kierrokselle osallistuneita kulttuuriympäristön mukulakivikaduilla. Kuva: Silja Ruippo.

Vanhan Rauman kummituskierroksen viihteelliset elementit ja tarinankerronta vaikuttavat kulttuuriympäristöön liitettäviin merkityksiin moninaisten tunnereaktioiden kautta. Erityisesti huumorin käyttäminen, leikkimieliset pelottelut ja muut täydennykset nousevat keskeisiksi. Huumorista ammentaminen on olennainen osa kierroksen esittämistä (Thompson 2010, 81). Kierroksen järjestäjä lisää kerrottujen kummitustarinoiden yhteyteen omia kommenttejaan ja useita humoristisia kevennyksiä, jotka kohdistuvat osallistujien lisäksi tarinoissa käsiteltyihin henkilöihin, häneen itseensä tai ympäröivän kulttuuriympäristön yksityiskohtiin. Nämä lisäykset vahvistavat osallistujien eläytymistä pitäen samalla kierroksen ilmapiirin kevyenä. Humorististen lisäysten ohella muutama kyselyyn vastanneista kuvaili, että kummituskävelyn tunnelma oli pianonsoitto-äänitehosteen ja teemoitetun viihteellisyyden myötä yllätyksellinen, mieleenpainuva, jännittävä tai sopivissa määrin pelottava. Nimenomaan kummituskierrosten mukaansatempaavuus ja elämyksellinen luonne voivat tarjota yleisölle aistillisia kokemuksia sekä viihteellisten elementtien että eläytyväisen tarinankerronnan tukemina (Keller 2010, 2). Viihteellisyys, huumori ja koetut tunteet muovaavat kierroksen vastaanottoa sekä tunnelmaa.

Kummituskierroksen tunnelma ei synny ainoastaan kummitusoppaan ja osallistujien välillä. Haastateltava kertoi siitä, miten Vanhassa Raumassa asuvat paikallisetkin ovat osallistuneet innokkaasti kummituskävelyllä vallitsevan tunnelman luomisprosessiin. Esimerkkinä tästä on yhden kierrokselle kuuluvan talon emäntä, joka nostaa aina pyhäinpäivän aikoihin ikkunaansa roikkumaan kummitustarinassa käsitellyn tytön mekon ja joskus toiseenkin tarinaan liittyvät vanhat silmälasit. Myös yksi kyselyyn vastanneista viittasi kyseisessä ikkunassa välillä esillä olevaan valkeaan mekkoon erityisen mieleenpainuvana ja tarinallisuutta tukevana lisäyksenä. Kierroksen sisältöä havainnollistavat materiaaliset elementit kytkeytyvät tarinankerrontaan.

Yhdessä kyselylomakkeen vastauksessa kummituskierroksen viihteellisten elementtien ja tarinankerronnan vaikutukset Vanhan Rauman kulttuuriympäristöön tiivistetään seuraavasti:

On todella vaikuttavaa kuinka tarinoiden, eläytymisen ja ajoittain soivan salaperäisen musiikin luoman kokonaisuuden avulla voidaan luoda alueelle kokonaan uudenlainen ja ainutlaatuinen henki.

Vastaaja mainitsee paikan hengen, joka on tässä tilanteessa muodostunut kummituskierroksen tarinoiden ja viihteellisten elementtien ansiosta. Vanhan Rauman kontekstissa paikan henki viittaa yleisesti alueen persoonalliseen ja monisyiseen identiteettiin, johon myötävaikuttavat yksilölähtöiset kokemukset paikasta (Sipilä 2024, 14). Paikan hengen voi nähdä muovautuvan ja uudistuvan kummituskävelyn osallistumiskokemuksen pohjalta, sillä kierroksella paikka voi näyttäytyä vaihtoehtoisista lähtökohdista. Vastauksesta nousee esiin myös moniaistisuus. Historialliset puitteet lisäävät tunnelman luonnin ohella kaupunkiympäristön moniaistisuutta, koska kummituskävelyllä osallistujat voivat kokea tunnelman eri aisteilla (Ironsides 2018, 20). Kierroksella moniaistisuus rakentuu kuulo-, näkö- ja tuntoaistien kautta. Kummituskierros luo aistiympäristön, jonka yhteydessä tunnelma on nivoutunut kerrottujen tarinoiden ja fyysisten kohteiden lisäksi näiden elävöitettyyn esittämiseen sekä tulkinnalliseen vastaanottamiseen.

Yksilöllisissä aisteihin nojaavissa kokemuksissa kummitusoppaan puheääni, rooliasu sekä viihteelliset ja tarinalliset seikat yhdistyvät kulttuuriympäristön useisiin yksityiskohtiin aina mukulakivikaduista puutaloihin ja äänimaailmasta sään tai kaupunkilaistenkin vaikutuksiin. Yksi vastaaja kirjoitti kyselyssä kierroskohtaisten tapahtumien luoneen hänelle tunteen siitä, että Vanhassa Raumassa voi sattua mitä tahansa. Osallistuneiden merkityksenantoprosessit linkittyvät paikkaan; viihteellisyys ja tarinankerronta elävöittävät kohteita narratiiveineen ja muokkaavat kulttuuriympäristöä moniaistiseksi tilaksi, johon peilataan erilaisia merkityksiä. Kummituskierroksen ulottuvuudet sekä moniaistinen tunnelma ja osallistujien yksilökohtaiset kokemukset siitä muodostuvat vaihtuvien sisäisten ja ulkoisten osatekijöiden yhteistuloksena.

2.1.3 Kummitusopas

Vanhan Rauman kummituskierroksen tarjoaja on kummitusoppaan roolissa toimiva järjestäjä, joka johdattaa kierrokselle osallistuneita määriteltyihin kohteisiin ja kertoo kummitustarinoita käyttäen apunaan viihteellisiä elementtejä. Tyypillisesti kummitusoppaan tehtäviin lukeutuvat historian elävöittäminen ja kaupunkiympäristön paikallistaminen. Onnistunut kokemus vaatii sen, että opas omaksuu itselleen johtajaroolin ja huomioi kierrokselle osallistuneet. (Ironsides 2018, 21.) Kummituksia sivuavien narratiivien lisäksi nonverbaalinen viestintä ja ympäröivä kaupunkiympäristö vaikuttavat siihen, millaisena kummitusopas päättää esittää persoonansa kierroksen aikana ja miten hänen kertomiinsa tarinoihin suhtaudutaan (Thompson 2010, 85).

Kävelykierroksella opas sekä viihdyttää osallistujia että jakaa tietoa kaupungin historiasta ja kummituskokemuksista. Hauskan ajanvietteen ohella kummituskierrokseen kuuluu oppiminen Vanhasta Raumasta ja sen historiasta, mikä nostaakin esiin informatiivisuuden. Opetusviihde (*edutainment*) viittaa viihteen kautta tapahtuvaan oppimiseen; synkän matkailun vaaleimman päädyn kohteissa juuri viihteellisyys yhdistyy vapaamuotoiseen oppimiseen (Ivanova & Light 2018, 365). Lähes kaikissa kyselyvastauksissa yhtenä osallistumiskokemuksen merkittävänä piirteenä oli lueteltu tietojen lisääntyminen, uuden oppiminen tai kiinnostus hankkia lisätietoa. Kummituskävelyillä performatiiviset elementit tarjoavat mahdollisuuden käsitellä synkempää historiaa, mutta kevytmielisin ja opettavaisin periaattein (Ironsides 2018, 12). Kierroksella on opetuksellisia ja viihteellisiä ulottuvuuksia, koska tarinat ja synkkä historia liittyvät toisiinsa.

Yliluonnollisesta ammentavat narratiivit eivät ole pelkästään kummitusoppaan kertomia, vaan ne kietoutuvat uudelleen esitettyinä ja koettuina yhteistyössä kunkin kierroksen osallistujien sekä tietyn kaupunkiympäristön parissa. Osallistujat merkityksellistävät kulttuuriympäristöä kuvittelun ja itsensä avulla yhteistyössä kummitusoppaan kanssa. (Weston ym. 2019, 19, 21.) Järjestäjä esittelee historiaa ja tarinoita sekä kulttuuriympäristön että osallistujien ohjaamina. Yleisön kannalta opas toimii yliluonnollisen viihteellisenä välittäjänä (Thompson 2010, 81). Kierroksen järjestäjä on kokenut omakohtaisestikin asioita, joita ei voi järkipäisesti selittää. Kertomalla omista kokemuksistaan osana kummituskierrosta, opas asettaa itsensä henkilöksi, joka tietystä määrin uskoo yliluonnolliseen tai on avoin tälle mahdollisuudelle. Kierrokselle osallistuminen ei vaadi uskoa kummitustarinoihin, mutta niiden pohdinta nousee keskeiseksi kummituskierroksen tulkitsemisen ja osallistumiskokemukselle annettujen merkitysten osalta. Kierroksen tulkinta ja vastaanotto riippuvat osin osallistumismotiiveista. Vaikka osallistujien merkitykset rakentuvatkin kummitusoppaan johdolla, ne muodostuvat silti yksilöllähtöisesti.

Kummituskierroksen järjestäjä kertoi haastattelussa, että yksikään kummituskävelyistä ei ole samanlainen kuin toinen. Hän muokkaa kummituskierrosta ja siihen kuuluvia eri elementtejä osallistujien perusteella, mikä vaatii improvisaatiokykyä ja tilannetajua. Kierroksen yleisönä toimivien osallistuneiden oletetaan passiivisuuden sijaan ottavan osaa toimijoina, jotka ovat osallisina rakentamassa elämispainotteista kokemusta. Osallistumistapoja voivat olla reaktiot, palautteet, kysymykset ja muunlaiset lisäkommentit, joita kävijät jakavat kummitusoppaalle kierroksen aikana tai sen jälkeen. (Keller 2010, 2.) Kummitusopas huomautti haastattelussa, että kummitustarinoiden vastaanotto ja osallistujien reaktiot vaihtelevat huomattavan paljon; osa reagoi tunteella ja eläytyy itsekin mukana, kun taas toiset voivat kuunnella keskittyen ja ilmeettöminä. Kummitusoppaan onkin oltava koko ajan läsnä ja osattava tulkita osallistujia. Tyypillisesti haastateltava joko lisää kierrokseen interaktiivisia elementtejä tai häivyttää niitä. Kummitusopas mukauttaa kokemusta kierroskohtaisesti osallistujia peilaten. Osallistujat ovat katselijoita, mutta he kuitenkin vaikuttavat läsnäolollaan kierroksen kulkuun useilla tavoilla. Järjestäjän perspektiivistä kummituskierrokseen liitettävät merkitykset linkittyvät osallistujiin. Haastateltava pohti kierroksen pohjalta opittua ja sen järjestämiseen nivoutuvia merkityksiä:

Mä oon ainakin oppinut sen, että historiakin kiinnostaa, silloin kun se esitetään ja kerrotaan kiinnostavalla tavalla. [...] Siis kyllähän mä oon saanut täältä kierrokselt ihan hirveesti just niitä ihania kokemuksia; ihanat osallistujat, ne on se kaiken suola ja sokeri, mikä saa jatkamaan ja saa aina hirvittävän hyväl tuulel ja semmosen jes, jes, jes! Onnistumisen tunteita olen saanut. Jollain tavalla voi olla sekin, et kyl se ympärivuotinen matkailukii on Suomessa mahdollista muuallakii kun Lapissa, se vaatii vaan semmosta tietynlaista luovuutta ja kekseliäisyyttä.

Kummitusopas korostaa historian viihteellistämisen lisäksi osallistuneiden kautta saatavia palkitsevia kokemuksia ja onnistumisen tunteita. Haastateltavan näkökulmasta osanottajat merkityksellistävät kierrosta eli järjestäjän kierrokselle antamat merkitykset punoutuvat sen vastaanottoon, reaktioihin ja positiivisiin palautteisiin. Järjestäjä mainitsi myös kierroksen ympärivuotisuuden, joka mahdollistaa matkailuaktiviteettien tarjoamisen muulloinkin kuin vain kesäsesonkina tai syksyisin halloweenina. Kummituskierroksen kaltaiset teemoitetut matkailupalvelut elävöittävätkin Vanhaa Raumaa sellaisina aikoina, kuten talvisesonkina, jolloin puutaloalue on ”aavekaupunki” eikä monia järjestettyjä aktiviteetteja ole saatavilla. Kummitusopas merkityksellistää Vanhaa Raumaa erilaisin keinoin kävelykierroksen avulla, mikä houkuttelee alueelle paikallisia ja ulkopaikkakuntalaisia osallistujia ympärivuotisesti. Kummituskierros nojautuu kummitusoppaan viihteelliseen ja informatiiviseen rooliin, joka muovautuu performatiivisilla tavoilla vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa osallistujiin.

2.2 Kulttuuriympäristö

Vanhan Rauman puukaupunkialue muodostaa Unescon maailmanperintöluetteloon kuuluvan kulttuuriympäristön. Unesco-statuksensa myötä alue on jo tietyssä määrin merkityksellistetty. Kyse on pohjoismaissa laajiten yhtenäisenä säilyneestä ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaasta puurakenteisesta kulttuurikohteesta, joka toimii asumis-, työ-, harrastus- ja kauppapaikkana kaupungin ytimessä (Visit Rauma). Kaupunkiympäristö mielletään monitekijäiseksi ja tietyn historian sisältäväksi rakennetuksi tilaksi, jossa voi kokea selittämättömiä tai ylikuonnollisia tapahtumia; kaupungeissa aineettomat ja aineelliset osatekijät yhdistyvät moninaisin tavoin (Ironsides & Edwards-Boon 2024, 4). Kummituskävelyllä juuri aineeton kulttuuriperintö eli kummitustarinat ja synkkä historia sitoutuvat Vanhan Rauman aineelliseen kulttuuriperintöön eli kulttuuriympäristöön ja sen rakennuksiin. Kummituskierroksen ja kaupunginosan välillä vallitsee molemminpuolinen vuorovaikutussuhde, jossa ne kummatkin vaikuttavat toisiinsa.

Vanhan Rauman kulttuuriympäristöön kietoutuva synkkä historia ja kertomattomat tarinat muodostavat lähtökohdat kummituskierrokselle. Haastateltavan mukaan vanhan kaupungin tarjoama miljö on täydellinen näyttämö kierroksen järjestämisen osalta. Vastavuoroisesti kummituskävely tuo mukanaan uusia ulottuvuuksia Vanhan Rauman kulttuuriympäristöön. Kummituskierroksesta on osin tullut osa Vanhaa Raumaa, koska se muokkaa konkreettisesti osallistujien käsityksiä kulttuuriympäristöstä. Kyselyvastauksista kävi ilmi, että nimenomaan kierrokselle osallistumisen jälkeen alueeseen yhdistetään synkkä historia ja kummitustarinat. Vanhalle Raumalle annetut identiteetit tai kulttuuriset merkitykset muotoutuvatkin ihmisten kokemusten ja heidän henkilökohtaisten merkityksenantojensa pohjalta (Sipilä 2024, 72–73).

Myös kummituskierroksen ympärivuotisuus kiinnittyy Vanhan Rauman kulttuuriympäristön olosuhteisiin. Vastaajista viisi oli osallistunut kummituskävelyille kesäkuukausina vuosien 2021 ja 2024 välillä, minkä lisäksi yksi heistä oli käynyt kierroksella toisen kerran syksyllä. Loput kuusi osallistui talviaikana järjestetyille kummituskierrokselle. Neljässä vastauksessa talvisesonkina osallistuneet huomauttivat sään vaikutuksesta kierrokseen ja sen ympäristöön, kun taas kesäsesongin kohdalla säätä ei mainittu. Kyselyvastauksissa kirjoitettiin pimeyden, kylmyyden ja tuulisuuden luovan teemoihin sopivaa hämäryyttä tai pelottavampaa ilmapiiriä. Haastateltavankin mukaan kummituskierros on parhaimmillaan pimeinä ja tuulisina iltoina, sillä eri sesonkien sääilmiöt muokkaavat ympäristön ohella kummituskävelyiden tunnelmaa. Sääolosuhteisiin liitetään tunnelmaa nostavia merkityksiä ja vuodenaikat merkityksellistyvät. Kierrosta tai kulttuuriympäristöä ei nähdä staattisina, vaan useista tekijöistä riippuvaisina.

2.2.1 Osallistumismotiivit

Kyselylomakkeeseen vastanneiden motiivit osallistua Vanhan Rauman kummituskierrokselle vaihtelivat huomattavasti, mutta kaikki vastaukset yhdistyivät tavalla tai toisella juuri Vanhan Rauman kulttuuriympäristöön. Yhdestätoista vastaajasta kolme kertoi osallistumismotiiviansa yhteydessä asuvansa Raumalla ja olleensa kiinnostuneita Vanhasta Raumasta alueena; yksi heistä pohti jopa oman puutalonsa mahdollisia yhteyksiä kerrottuihin tarinoihin. Lähes kaikki vastaajat mainitsivat osallistumissyksi mielenkiinnon kummitustarinoita ja historiaa kohtaan. Tämän ohella muutamat itsensä ulkopaikkakuntalaisiksi määritelleistä nimesivät motiivikseen vanhan kaupunginosan kiehtovuuden. Lopuista vastaajista kolme ilmoitti pääasiallisena syynä olleen työpaikan tai kaveriporukan suunnittelema aktiviteetti. Lisäksi vastausten joukossa oli yksittäisiä viittauksia osallistumismotiiveihin myötävaikuttaneisiin osatekijöihin. Näitä olivat kummituskierroksesta julkaistu lehtiartikkeli, kummitusoppaan persoona, jännittävyys tai vaihtoehtoisen tapahtuman hakeminen, talvisesongin aikaiset synkät ja kylmät sääolosuhteet, synkän matkailun kiinnostavuus sekä aikaisemmat kokemukset vastaavista teemakierroksista.

Kummituskierroksen järjestäjä arvioi osallistumissyiden taustalla vaikuttavan ennen kaikkea uteliaisuus. Hän esitti, että ulkopaikkakuntalaisten ohella kummituskävelylle osallistuvatkin tyypillisesti paikalliset, Vanhassa Raumassa asuvat tai puutaloalueelle muuttoja suunnittelevat. Muita relevantteja vetovoimatekijöitä voivat hänen mukaansa olla viihteellisyys ja erilaisuus. Uteliaisuus ja epätavalliset kokemukset ovat nousseet keskeisiksi osallistumissyiksi muissakin vaalean päädyn synkkää matkailua sivuavissa tutkimuksissa (Ks. Ivanova & Light 2018, 363). Järjestäjä mainitsi myös tarkoituksenmukaisesti kummitustarinoita etsivät osallistujat. Tämä onkin kohderyhmä, jonka osalta osallistumismotiivit keskittyvät kerrottuihin tarinoihin astetta vahvemmin. Yhtenä esimerkkinä on nimenomaan kummituskierrosten motivoima matkustus.

Haastateltava kertoi, että aina välillä kummituskierroksen aikana tai sen loputtua osallistuneet ovat jakaneet henkilökohtaisia kokemuksia tai omia kummitustarinoitaan. Kummitusmatkailu ja tämäntyyppisille kierroksille osallistuminen tarjoavat mahdollisuuden ymmärtää paremmin itsekoettuja ylläluonnollisia kummituskokemuksia luomalla jaetun tilan henkiseen tutkiskeluun (Ironsides 2018, 20). Haastateltava kuitenkin huomautti, että pääosin kokemuksia halutaan silti jakaa vasta kierroksen päätyttyä, jotta välttyttäisiin leimautumasta ”hulluksi”. Kummitustarinat voidaan yhä edelleen nähdä normaalista poikkeavina tai tabun omaisina, minkä vuoksi niitä ei välttämättä haluta jakaa kaikkien kuullen. Kummituskierrokselle osallistuukin ihmisiä, jotka antavat sille merkityksiä joko avoimena tai suljettuna tilana jakaa omakohtaisia kokemuksia.

Osallistumismotiivit eivät ole yksiselitteisiä, vaan niiden osatekijät limittyvät osin toistensa kanssa. Kyselystä ja haastattelusta nousivat esiin osallistujien kiinnostus kummituskierroksen sisältöä sekä Vanhan Rauman kulttuuriympäristön paikkasidonnaisuutta kohtaan. Aineiston perusteella motiivit osallistua kummituskävelylle kytkeytyvät haluun oppia lisää kaupungin synkästä historiasta ja Vanhasta Raumasta, kuulla kummitustarinoita, jakaa henkilökohtaisia kummituskokemuksia, etsiä uutta ja viihteellistä ajanviettotapaa tai hakea synkkiä elämyksiä. Motiivit kietoutuvat sosiaalisiin, kulttuurisiin ja alueellisiin konteksteihin (Stone 2006, 146). Osa osallistumiseen johtavista syistä oli tarkkaan mietittyjä, toiset enemmän sattumanvaraisia. Yleisesti kummituskierros nähtiin vaihtoehtoisena tapana saada toisenlaista lisätietoa tietystä alueesta, mutta eri lähtökohdista. Mielenkiinto kummituskierrokselle osallistumiseen viittaa siihen, että kierrokselle annetaan kulttuuriympäristöön yhdistyviä moniulotteisia merkityksiä.

2.2.2 Paikkakäsitykset

Kyselyssä kartoitettiin osallistujien aikaisempia kokemuksia ja käsityksiä Vanhasta Raumasta sekä puukaupunkialueeseen liittyvissä paikkakäsityksissä tapahtuneita mahdollisia muutoksia kummituskierroksen jälkeen. Vastaajista viisi kertoi asuvansa Raumalla ja määrittelevänsä itsensä paikallisiksi. Loput kuusi vastaajaa olivat ulkopaikkakuntalaisia, joille Vanha Rauma oli lähtökohtaisesti entuudestaan tuttu joko pintaraapaisun tasolla yhden vierailun yhteydestä tai vaihtoehtoisesti astetta tunnetumpi muutamien käyntikertojen myötä. Kyselyvastauksista kävi ilmi, että vanha kaupunginosa oli tullut tunnetuksi läpikulkumatkoilta ja kävelylenkeiltä, erikoisliikkeistä, eri tapaamisista, vuosittaisista kulttuuritapahtumista tai opintojen puitteista. Kaikilla vastaajilla oli tiettyjä esitietoja ja eritasoisia paikkakäsityksiä Vanhasta Raumasta.

Seitsemän kyselylomakkeeseen vastanneista ilmoitti, että kummituskierros syvensi heidän aikaisempia paikkakäsityksiään Vanhan Rauman alueesta. Näistä kolme oli paikallisia ja neljä puolestaan ulkopaikkakuntalaisia. Loput neljä mainitsivat, että kummituskierros ei vaikuttanut heidän käsityksiinsä merkittävästi, mutta tarinat herättivät kiinnostusta ja tiedot rakennuksista lisääntyivät. Näin vastanneista kaksi oli paikallisia, toiset kaksi taas ulkopaikkakuntalaisia. Kieltävästi paikkakäsitysten muuttumisen kohdalla vastasivat ne, joille Vanha Rauma oli tuttu asumisen tai vierailujen yhteydestä. Muuttumattomina pysyneitä paikkakäsityksiä voi selittää kaupunkiympäristöön kiinnittymisen välisistä tasoeroista johtuvat vaikutukset aikaisempiin käsityksiin. Osallistuneet ovat aktiivisia toimijoita, jotka tulkitsevat paikkoja kokemuksiinsa peilaten. Paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten paikkakäsitysten henkilökohtaisuudessa on eroja, mutta kummituskierros voi silti luoda syventäviä merkityskerroksia (Keller 2010, 2).

Yksi ulkopaikkakuntalaisista osallistujista kiteyttää muutokset paikkakäsityksissään näin:

Kummituskierros syvensi käsityksiäni Vanhasta Raumasta merkittävästi. Kierroksen myötä pääsin nimittäin näkemään uusia puolia Vanhasta Raumasta niin arkkitehtuurin kuin historiinkin puolesta. Aikaisemmin kaikki alueen puutalot näyttäytyivät minulle enemmän tai vähemmän samanlaisina. Vastaavasti kierroksen jälkeen näen tarinallistetut rakennukset eri tavoin, ja merkityksellisimpinä kuin muut. Tämän ohella kummituskierros muutti käsityksiäni siitä mitä Vanha Rauma oikeastaan on: se ei ole olemukseltaan vain idyllinen ja pitsintäyteinen puutaloalue vaan omaa myös synkemmän puolen.

Vastauksessa näkyvät kummitustarinoiden ja synkän historian avaamat uudet lähestymistavat Vanhan Rauman hahmottamiseksi. Tarinallistamisen vaikutukset paikkakäsityksiin ilmenivät muissakin vastauksissa, joissa kummituskierroksen kerrottiin syventäneen tietämystä talojen ”sisältä” ja pihapiireistä. Yksi paikallisista mainitsi huomanneensa kummituskävelyllä senkin, että Vanhan Rauman puutalot on nimetty. Lisäksi yksi vastaaja kirjoitti humoristiseen sävyyn välttävänsä tästä lähtien pihoja ja ikkunoita, jottei joutuisi kohtaamisiin kummitusten kanssa. Kummitustarinat luovat uusia kulttuurisia kerrostumia vaikuttamalla käytösmuutosten ohella kollektiiviseen muistiin ja tapoihin käsitteellistää paikka (Ironsides & Edwards-Boon 2024, 5). Neljässä vastauksessa esitettiin kummituskierroksen lisänneen mielenkiintoa Vanhaa Raumaa kohtaan niin, että se innosti tutustumaan kaupunkiin sekä kummitarinoihin ja kohteisiin yhä yksityiskohtaisemmin. Esimerkkeinä tästä annettiin kummitusoppaan kirjoittaman paikallisia kummitustarinoita käsittelevän kirjan hankkiminen tai uudelleen osallistuminen kierrokselle. Paikkakäsitykset voivat jatkaa syventymistään yksilökohtaisesti kierroksen teemojen kautta.

Kummituskierrosta seuranneena päivänä kuljin uudelleen Vanhan Rauman mukulakivikujia pitkin, mutta tällä kertaa päiväsaikaan. Huomasin tunnistavani rakennuksia kierrokselta ja katsovani ympäristöäni täysin uudella tapaa. Aikaisemmin kiiltokuvan kaltaisilta vaikuttaneet pastellinväriset puutalot eivät olleetkaan enää tuntemattomia rakennuksia muiden joukossa, sillä tiesin niillä olevan omat tarinansa; tuntui kuin olisin saanut katsauksen seinien sisään.

Kuten kenttäpäiväkirjani otteessa huomasin, omatkin paikkakäsitykseni Vanhasta Raumasta muuttuivat osallistumiskokemukseni pohjalta. Kyselylomakkeen perusteella kummituskierros vaikutti osallistuneiden paikkakäsityksiin Vanhasta Raumasta pääosin syventävästi, mutta ei suoraviivaisesti kaikkien osalta. Kyselyvastaajien jako paikallisiin ja ulkopaikkakuntalaisiin heijastui paikkakäsityksiin, vaikka niiden välillä oli sisäisiä eroavaisuuksia. Kierroksen aikana paikallisetkin voivat oppia katsomaan kulttuuriympäristöä erilaisilla tavoilla (Sipilä 2024, 38). Paikkakäsitykset kytkeytyivät siihen, mistä yhteyksistä Vanha Rauma oli entuudestaan tuttu.

3 Yhteenveto

3.1 Johtopäätökset

Vanhan Rauman kummituskierroksella kerrotut vaihtuvat kummitustarinat yhdistyvät osaksi maailmanperintökohdetta. Vanhan kaupungin rakennukset, puutaloalueen synkkä historia ja narratiiviset ulottuvuudet kietoutuvat konkreettisesti toisiinsa luoden uudenlaisia merkityksiä; kierroksella aineeton kulttuuriperintö limittyykin aineelliseen vaikuttaen merkityksenantoihin. Kulttuuriympäristöä merkityksellistetään kummituskierroksella tarinoiden lisäksi kohteiden, viihteellisten elementtien ja tarinankerronnan avulla fyysisen kaupunkiympäristön tukemana. Kummituskierroksella kerrotaan autenttisia kummitustarinoita ja synkkääkin historiaa, mutta kevyesti synkkyteen sitoutuneelle synkälle matkailulle tyypilliseen tapaan niitä käsitellään viihteeseen nojaten (Hovi 2011, 192). Kummituskävelyllä Vanhan Rauman viihteellistäminen ja tarinallistaminen elävöittävät puukaupunkialuetta moniaistiseksi tilaksi, jonka tunnelma on sekä kummitusoppaan ja osallistujien että kulttuuriympäristön ja paikallisten mahdollistama.

Kummituskierrokseen yhdistyvät merkitykset ovat liitoksissa kummitusoppaan ja osallistujien rooleihin sekä sen esitys- ja vastaanottotapoihin. Kyselyvastauksista kävi ilmi, että osallistajat antavat monisyisiä merkityksiä kummituskävelyllä, tunnelmalle ja Vanhalle Raumalle omista viitekehyksistään, mutta järjestäjän määrittelemänä. Kummitusopas merkityksellistää kierrosta osanottajien kautta, kun taas osallistajat peilaavat omia merkityksiään kierroksen järjestäjän ja kummituskierroksen elementtien ohjaamina. Kummituskierros luo mahdollisuuden samaistua tai jakaa omakohtaisiakin kokemuksia, mikä lisää kierroksen molemminpuolisuutta järjestäjän ja osallistujien tasolla. Kävelykierroksen kohderyhmän moninaisuus mahdollistaa merkitysten muodostumisen useista lähtökohdista. Merkitysten yhteydessä autenttisuus nousi keskeiseksi, sillä kummitustarinoiden ja kohteiden aitous on tärkeä seikka sekä oppaalle että osallistujille.

Kierrokselle osallistuneiden osallistumismotiivit liittyivät merkittävässä osin Vanhan Rauman puukaupunkialueeseen sekä kummitustarinoiden ja -kokemusten kiehtovuuteen; osallistuneita kiinnosti päästä talojen ulkoseiniä syvemmälle kertomusten muodossa. Lisäksi vuodenaika ja eri sääolosuhteet muokkasivat kulttuuriympäristön vastaanottoa ja osallistumiskokemukseen kytkeytyviä merkityksiä. Kummituskävelyllä aineeton kulttuuriperintö risteytyy aineelliseen muokaten merkityksiä sen perusteella, miksi kierrokselle on osallistunut ja missä määrin alue on aikaisemmin tuttu. Viihteellisyyden ohella kummituskierroksella lukeutuu opetuksellinen ulottuvuus, koska kummitustarinat ja synkkä historia lisäävät tietämystä Vanhasta Raumasta.

Vanhan Rauman kummituskierros käsitetään osaksi kulttuuriympäristöä, sillä se muuttaa sitä, miten alueeseen suhtaudutaan. Kummituskierros on mukana syventämässä paikkakäsityksiä, mutta ei yksiselitteisesti. Kyselyvastausten pohjalta kokemukset paikasta ovat yksilöllisiä ja yhteisöllisiä, koska ne muotoutuvat sekä yksilöstä että myös kummitusoppaasta riippuvaisina. Paikkakäsityksissä tapahtuvat muutokset eivät rajoitu ainoastaan kierrokselle, vaan ne voivat vielä jatkaa syventymistään käsiteltyjen aihealueiden ohjaamina sen jälkeenkin. Ympäristön merkityksellistäminen rakentaa kierrokselle tarinankerronnan ja narratiivisten ulottuvuuksien kautta alati kehittyvää kehyskertomusta, joka monipuolistaa Vanhan Rauman kaupunkikuvaa.

Vanhan Rauman muodostama kulttuuriympäristö asettaa rajat kummituskierrokselle samalla, kun se mahdollistaa sen toteutuksen. Kummituskierros tarjoaa vaihtoehtoista lähestymistapaa kaupunginosaan, mikä saa erilaisista kohderyhmistä tulevat ihmiset kiinnostumaan alueesta. Kummituksiin fokusoituneet narratiivit sitoutuvat fyysisen ympäristön rakennuksiin, minkä myötä ne linkittyvät toisiinsa luomalla molemminpuolisia merkitysverkostoja osallistujien ja järjestäjän välityksellä. Kaupunginosa ja kummituskierroksen välillä on vuorovaikutussuhde, jossa ne kummatkin muovaavat toisiaan monin eri tavoin. Kummituskävely sovittaa Vanhan Rauman uudensuuntauksiin; kummitustarinat ja niiden vaihtelevat esittämiskeinot luovat toisenlaista tapaa hahmottaa puukaupunkialuetta. Vanhan Rauman kummituskierroksen rooli maailmanperintökohteen merkityksellistämisenä kytkeytyy sen aikaansaamiin moniulotteisiin merkityksenantoprosesseihin, joihin myötävaikuttavat sekä sisäiset että ulkoiset osatekijät.

3.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Kummituskierrosten suosio on lisääntynyt viime vuosina ympäri Suomea eri kaupungeissa ja tullut osaksi useiden museoiden sesonkiluonteista tarjontaa, mutta niitä ei ole tutkittu paljoa nimenomaan Suomen kontekstissa. Kummituskierroksia ja -kävelyitä voitaisiinkin analysoida Vanhan Rauman kummituskierroksen ohella muissa asiayhteyksissä, sillä yhteisistä piirteistä ja elementeistä huolimatta ne mukautuvat osaksi ympäristöönsä ainutlaatuisista lähtökohdista. Lisätutkimuksen avulla on mahdollista saada selville, miten synkempiin matkailupalveluihin asennoidutaan eri mittakaavoissa sekä missä määrin ne muokkaavat käsityksiä menneisyyden tapahtumista tai tietyistä paikoista. Lisäksi juuri synkän matkailun vaalean päädyn kohteiden osallistumismotiiveja tulisi tarkastella yksityiskohtaisemmin. Vastaavien kummituskävelyiden kautta pystytäänkin kartoittamaan, miten niihin reagoidaan ja millä tavoin ne eroavat muista kierroksista. Tutkimalla synkästä historiasta ja kummitustarinoista ammentavia kierroksia tai laajemmin kummitusmatkailua, niitä voidaan kehittää ja luoda eri kohderyhmille sopiviksi.

Lähteet

Primaariaineisto:

Haastattelu: Vanhan Rauman kummituskierroksen järjestäjä, Saana Jaakkola. Rauma, 22.2.2025. Haastattelijana Silja Ruippo.

Kyselylomake: Vanhan Rauman kummituskierrokselle osallistuneet, 11 anonyymia vastausta. Webropol-kysely, 16.2.–2.3.2025.

Havainnointi: kenttäpäiväkirjan merkinnät Vanhan Rauman kummituskierrokselta, 22.2.2025. Havainnoijana Silja Ruippo.

Muu aineisto:

Jaakkola, Saana & John Swallow. 2021. *Aaveiden Rauma: kummitustarinoita pitsikaupungista*. Vaasa: Haamu.

Sandria, Saana Jaakkola. 2025. *Vanhan Rauman kummituskierros*. Viitattu 25.4.2025. <https://sandria.fi/villi-luonto/elamykset/vanhan-rauman-kummituskierros/>.

Tutkimuskirjallisuus ja verkkosivut:

Fingerroos, Outi & Marja Kokko 2022: Tutkimusetiikka ja hyvä tieteellinen käytäntö. Teoksessa *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*, toimittaneet Outi Fingerroos, Konsta Kajander & Tiina-Riitta Lappi. 64–89. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Foley, Malcolm & John Lennon. 1996. JFK and Dark Tourism: A Fascination with Assassination. *International Journal of Heritage Studies*, 2 (4): 198–211. <https://doi.org/10.1080/13527259608722175>.

Garcia, Beatriz Rodriguez. 2012. Management Issues in Dark Tourism Attractions: The Case of Ghost Tours in Edinburgh and Toledo. *Journal of Unconventional Parks* 4 (1): 14–19. https://www.academia.edu/5643756/Management_issues_in_dark_tourism_attractions_The_case_of_ghost_tours_in_Edinburgh_and_Toledo.

Hieta, Hanneleena, Tuomas Hovi & Helena Ruotsala. 2015. Kulttuuriperintö. Teoksessa *Askel kulttuurien tutkimukseen*, toimittanut Jaana Kouri. 311–322. Turku: Turun yliopisto.

Hovi, Tuomas. 2011. Synkkä turismi. *Sananjalka* 53 (1): 181–195. https://www.researchgate.net/publication/336910353_Synkka_turismi.

Hämeenaho, Pilvi, Eerika Koskinen-Koivisto, Minna Mäkinen & Nina Väkeväinen. 2022. Havainnointi ja haastattelu. Teoksessa *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*, toimittaneet Outi Fingerroos, Konsta Kajander & Tiina-Riitta Lappi. 179–205. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Ironside, Rachael & Alicia Edwards-Boon. 2024. Supernatural Cities: Placing Urban Identities, Memory, and Cultural Crises. *Revenant* 11: 1–20. <https://tinyurl.com/revenant-11>.

- Ironside, Rachael & Fiona Smith. 2024. Destabilising the Home: Place Making, Dark Tourism and the Spectral. *Tourism Geographies*: 1–17. <https://doi.org/10.1080/14616688.2024.2412547>.
- Ironside, Rachael. 2018. The Allure of Dark Tourism: Legend-Tripping and Ghost Seeking in Dark Places. Teoksessa *The Supernatural in Society, Culture and History*, toimittaneet Dennis D. Waskul & Marc A. Eaton. 95–115. Philadelphia: Temple University Press.
- Ivanova, Preslava & Duncan Light. 2018. ‘It’s not that we like death or anything’: exploring the motivations and experiences of visitors to a lighter dark tourism attraction. *Journal of Heritage Tourism* 13 (4): 356–369. <https://doi.org/10.1080/1743873X.2017.1371181>.
- Keller, Kristine. 2010. *Ghost Tours as a Form of Alternative Tourism*. Kalifornia: California State University Northridge. https://willowcourttasmania.org/wp-content/uploads/2016/09/Ghost_Tours_as_a_Form_of_Alternative_Tourism-libre.pdf.
- Korkiakangas, Pirjo, Pia Olsson, Helena Ruotsala & Anna-Maria Åström. 2016. Kirjoittamalla kerrottua. Teoksessa *Kirjoittamalla kerrotut: kansatieteelliset kyselyt tiedon lähteinä*, toimittaneet Pirjo Korkiakangas, Pia Olsson, Helena Ruotsala & Anna-Maria Åström. 7–39. Helsinki: Ethnos ry.
- Museovirasto. n.d. *Kulttuuriympäristö*. Viitattu 25.4.2025. <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto>.
- Sipilä, Helmi. 2024. *Maailmanperintökohde ja paikan identiteetti - Tapaus Vanha Rauma*. Hallintotieteiden pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202406036659>.
- Stone, Philip R. 2006. A Dark Tourism Spectrum: Towards a typology of death and macabre related tourist sites, attractions and exhibitions. *Tourism: An Interdisciplinary International Journal* 54 (2): 145–160. https://clou.uclan.ac.uk/27720/1/27720%20fulltext_stamped.pdf.
- Thompson, Robert. 2010. ‘Am I Going to See a Ghost Tonight?’ Gettysburg Ghost Tours and the Performance of Belief. *Journal of American Culture* 33 (2): 79–91. https://bpb-us-w2.wpmucdn.com/web.sas.upenn.edu/dist/b/160/files/2017/04/431590_20110103160621-tlr5j.pdf.
- Tieteen termipankki. n.d. *Kirjallisuudentutkimus: kummitustarina*. Viitattu 15.4.2025. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:kummitustarina>.
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Visit Rauma. n.d. *UNESCO:n maailmanperintökohde*. Viitattu 15.4.2025. <https://www.visitrauma.fi/nae-ja-koe/unescon-maailmanperintokohteet/vanha-rauma/unescon-maailmanperintokohde/>.
- Warf, Barney. 2006. *Encyclopedia of Human Geography*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Incorporated. <https://doi.org/10.4135/9781412952422>.
- Weston, Gavin, Justin Woodman, Helen Cornish & Natalie Djohari. 2019. Spectral Cities: Death and Living Memories in the Dark Tourism of British Ghost Walks. *Urbanities* 9 (2): 36–51. <http://research.gold.ac.uk/26922/>.

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

- Mistä tämä idea kummituskierroksen järjestämiselle lähti alun perin liikkeelle?
- Onko kierros pysynyt vuosien varrella samanlaisena vai muuttunut jollain tapaa?
- Mikä on saanut jatkamaan tätä toimintaa ympärivuotisesta sesonkiluonteisuuden sijaan?
- Millä tavoin eri vuodenajat vaikuttavat kummituskierroksen järjestämiseen?
- Millä perusteella juuri nämä kummitustarinat ja kohteet ovat valikoituneet kierrokselle?
- Miten löydät kierrokselle uusia kummitustarinoita? Jakavatko osallistujat kokemuksiaan?
- Koetko tärkeäksi, että kummituskierroksen tarinat perustuvat vain aitoihin kokemuksiin?
- Onko jotain kummitustarinaa tai -kokemusta, joka olisi jäänyt erityisen hyvin mieleen?

- Minkälaista mahdollista lisäarvoa Vanhan Rauman kulttuuriympäristö tarjoaa kierrokselle?
- Koetko, että kummituskierros tuo mukanaan toisenlaisia ulottuvuuksia Vanhaan Raumaan?
- Vanhan Rauman alueesta ei välttämättä ensimmäisenä tule mieleen synkkä historia; miten näet, että kummitustarinat sointuvat yhteen yleisesti idyllisenä pidetyn puutaloalueen kanssa?

- Mukana on monenlaisia tarinallisia ja viihteellisiä elementtejä (pukeutuminen, meikkaus, äänitehosteet, eläytyvä tarinankerronta); miksi juuri nämä ovat valikoituneet osaksi kierrosta?
- Vaihtelevatko viihteellisyyteen nojaavat vuorovaikutukselliset osatekijät (pelottelut, menneiden kierrosten kummituskokemukset, eri lisäykset) osallistujien ja tilanteen mukaan?
- Koetko, että joudut tietyssä määrin tasapainoilemaan viihdyttävyyden sekä kummitustarinoiden ja synkän historian jakamisen välimaastossa?
- Koska kummituskierroksella käsitellään astetta synkempää historiaa ja tarinoita, onko vastaan tullut tilanteita, joissa on pitänyt ottaa joitain erityisiä seikkoja huomioon?

- Mikä on kierroksen tyypillinen kohderyhmä; missä määrin paikalliset ja turistit osallistuvat?
- Mitä kuvittelet tai olet saanut palautetta, että osallistujat hakevat kummituskierrokselta?
- Onko kierroksen vetämisessä tullut vastaan haasteita? Entä erityisen palkitsevia tilanteita?
- Mikä on ollut kummituskierroksen tavoitteena eli mitä olet halunnut saavuttaa sen kautta?
- Mikä on ollut parasta, mitä olet oppinut tai saanut irti kummituskierrosten järjestämisestä?

Liite 2. Kyselylomake

Vanhan Rauman kummituskierros maailmanperintökohteen merkityksellistäjänä

Tervetuloa Vanhan Rauman kummituskierrosta koskevaan kyselyyn!

Olen kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelman opiskelija Turun yliopistosta ja teen keväällä valmistuvaa kandidaatintutkielmaa Vanhan Rauman kummituskierroksesta. Tutkin sitä, miten kyseisellä kummituskierroksella merkityksellistetään Vanhan Rauman kulttuuriympäristöä. Tarkoitukseni olisi saada kummituskierroksella käyneiltä vastauksia osallistumisen motiiveihin, paikkakäsityksiin ja kokemuksiin liittyen.

Kyselylomake koostuu avoimista kysymyksistä, joihin saa vastata niin laajasti kuin itse haluaa. Vastaaminen kestää arviolta n. 10–15 minuuttia. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista; tunniste- tai taustatietoja ei kerätä eli vastaukset käsitellään kandidaatintutkielmani tutkimusaineistona anonymisti ja arkistoimatta.

Kyselyn viimeinen vastauspäivä on 2.3.2025.

Kiitos paljon tutkimukseen osallistumisesta!

Silja Ruippo

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma, Turun yliopisto

Mikäli sinulla on minkäänlaisia kysymyksiä kyselylomakkeesta tai kandidaatintutkielmastani, voit ottaa yhteyttä sähköpostiini silja.e.ruippo@utu.fi.

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä ()*

- 1. Milloin olet osallistunut Vanhan Rauman kummituskierrokselle? ***
- 2. Miksi osallistuit kummituskierrokselle? ***
- 3. Oliko Vanha Rauma sinulle entuudestaan tuttu? Jos oli, missä määrin ja mistä yhteydestä? ***
- 4. Millä tavoin aikaisemmat käsityksesi Vanhasta Raumasta muuttuivat kummituskierroksen aikana? ***
- 5. Miten ympäristö ja tarinankerronta vaikuttivat kokemukseesi kummituskierroksen kohteista? ***
- 6. Mitä sinulle jäi päällimmäisenä mieleen kummituskierrokselta? ***
- 7. Onko sinulla vielä jotain lisättävää kokemukseesi liittyen?**